

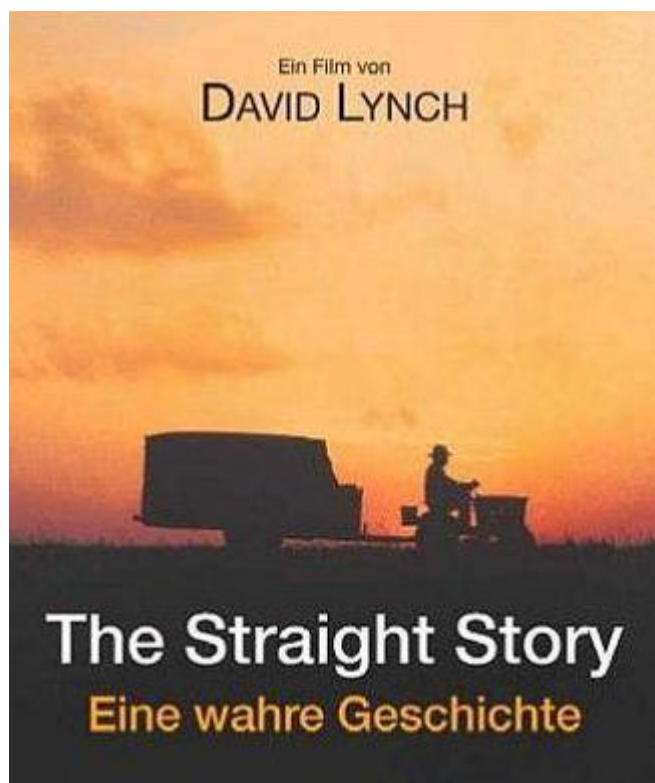
The Straight Story – en pilgrimsvandring?

Af mag. art. Bo Torp Pedersen

Et studiemateriale fra Kirke og Film, december 2009

Presse billeder © Senator Home Entertainment/ Universum Film

Studiematerialet må kun udleveres til medlemmer af foreningen Kirke og Film

Introduktion

Da "The Straight Story" blev udsendt i 1999, var dens instruktør David Lynch allerede blevet noget af et kultnavn i en ny strøm af eksperimenterende amerikanske film, som i et postmodernistisk eller surrealistisk filmsprog vendte og drejede deres historier på en utraditionel måde, men som ikke desto mindre nåede ud over det allermest indforståede filmkender-publikum. Det er biograffilmene "Blue Velvet" (1986) og "Wild at Heart" (1990) og TV-serien "Twin Peaks" (1990-1992), som er de mest prominente eksempler på typiske David Lynch film.

Umiddelbart før "The Straight Story" kom biograffilmen "Lost Highway" (1997), og den sammenfatter meget af det, publikum efterhånden forventede af en David Lynch film: En yderst bizar historie med den typisk postmoderne eksplicite medieselvbevidsthed. Et eller andet sted i filmen findes en historie om en mand, der måske har myrdet sin kone, men filmen fortælles, så man hele tiden kommer i tvivl om, hvad der foregår – hvad der er drøm, og hvad der er virkelighed. En video-optagelse viser den forbløffede hovedperson, hvordan han – måske – slog sin kone ihjel. Det hele fortsætter herfra på mere og mere mystisk og dobbeltbundet måde – og ind i et mere og mere dystert univers.

For filmkritikerne og den del af publikum, der var meget bevidste om David Lynch og hans typiske film, kom "The Straight Story" således som en stor overraskelse. Filmen er nemlig en langsomt, men ellers helt 'straight' fortalt film – en film i et næsten klassisk, klart fortælle-mønster, en film uden chokeffekter, uden blodsudgydelser, og der er ikke noget, der så at sige punkterer det fiktive univers. Det er en film, der følger en velkendt 'road movie'-model, hvor hovedpersonen simpelt hen og bogstavelig taget kører derudad og oplever forskellige mennesker og miljøer undervejs mod sit mål. Nogen har kaldt filmen en kærlighedserklæring til mennesker, landskaber, maskiner og et roligt tempo her i livet.

Filmens titel skyldes dog ikke dens fortællemåde, men at dens hovedperson hedder Alvin Straight. Han er en 73-årig mand, som bor i en landsby i staten Iowa. Han har ikke set sin bror i ti år, men tager af sted for at besøge broderen, da denne har fået et slagtilfælde. Alvin Straights uortodokse transportmiddel er en slags have-traktor eller selvkørende græsslåmaskine. Så nok er filmen fortalt 'lige ud ad landevejen', men den er ikke uden pudsige, bizarre elementer, og nok er den nærmest klassisk fortalt, men den anstrenger sig ikke for at give os alle mulige psykologiske forklaringer på hovedpersonens væsen og adfærd; de eventuelle forklaringer må vi selv samle op og sætte sammen. I titelrollen ses skuespilleren Richard Farnsworth, født i 1920. Han døde i 2000, og "The Straight Story" blev hans sidste film i en rigtig lang karriere, dog en karriere uden for de store stjernegalakser. Nogen af os kunne umiddelbart kun huske ham fra familie-TV-serien "Anne of Green Gables" (1985). Takket være store stjerner som Jack Lemmon, Walter Matthau, Clint Eastwood og Morgan Freeman er det så i øvrigt blevet til lidt flere film om gamle mennesker, som ellers ikke er populært hovedrolle-materiale i gængse biografilm.

En pilgrimsrejse?

Mens de mere typiske Lynch-film tager os med på en rejse ind i en mere og mere dyster 'twilight zone', må man sige, at "The Straight Story" ligesom en anden usædvanlig Lynch-film, nemlig "The Elephant Man" (1980), snarere lader titelpersonens livsrejse føre fra mørket mod lyset. Selv om elefantmanden pga. sin sygdom dør tidligt, er det altovervejende motiv, at han kommer ud af en miserabel tilværelse til et kort liv med lysende stunder af medmenneskeligt samvær og kunstneriske oplevelser. Livsrejsen fra mørke mod lys er et gængs almenreligiøst motiv. Vi kender det fra forestillinger om, at et elendigt liv på Jorden kan afløses af et vidunderligt liv i den lyse Himmel. Vi kender det fra forestillinger om, at mennesker kan skifte deres hidtidige lastefulde tilværelse ud – gennem en psykisk og moralsk omvendelse til et nyt og bedre liv i lyset fra det hinsides. I forlængelse heraf må man sige, at formålet med Alvin Straights rejse, nemlig at han inderst inde ønsker at forsones sig med sin bror, inden det er for sent, har en sådan moralsk-religiøs dimension. Så er spørgsmålet, om man også kan tematisere filmen som en slags pilgrimsrejse?

Pilgrimsrejsen kendes i særdeleshed fra islam: Det er én af de fem hellige pligter, at den troende mindst én gang i sit liv valfarter til Mekka. Men pilgrimsrejsen kendes også inden for kristendommen: Især i Middelalderen spillede pilgrimsrejsen en vigtig rolle som en bodshandling inden for den romersk-katolske kirkes verdensbillede. Ved at gøre bod kunne man opnå en mildere dom over det forkerte, man havde gjort. Men pilgrimsvandring har fået en renæssance i vor tid, og i vor globaliserede tid falder murene som bekendt, også nogle få af murene mellem protestantisk og romersk-katolsk kristendom. Hvor pilgrimsrejser førhen blev anset for et udpræget romersk-katolsk fænomen, dukker forskellige former for pilgrimsrejser eller pilgrimsvandring nu også op i folkekirkelig sammenhæng. Grundlæggende defineres pilgrimsrejsen og valfarten som en rejse med et religiøst formål, en rejse hvor man besøger steder der opfattes som 'hellige', og en rejse der giver deltageren en oplevelse af at komme Gud nærmere. "Hellige steder" og "komme Gud nærmere" bryder med traditionel, luthersk-protestantisk kristendom, hvor hele pointen er, at Gud kommer til mennesker, ikke omvendt, men har ikke desto mindre fået plads i den efterhånden særdeles rummelige folkekirke.

Når vi ser "The Straight Story", kan vi overveje, om hovedpersonens rejse henimod forsoning med broderen kan tolkes som en slags valfart, en slags bodsvandring, en vandring mod lyset – lyset som den kraft fra det hinsides, der skaber håb for en eksistens, hvor meget ellers er mislykkedes. Med tanke for titlen på David Lynchs foregående film, vil "The Straight Story" i så fald være det stik modsatte af en 'lost highway', nemlig en vej til noget, man kunne kalde 'frelse'.

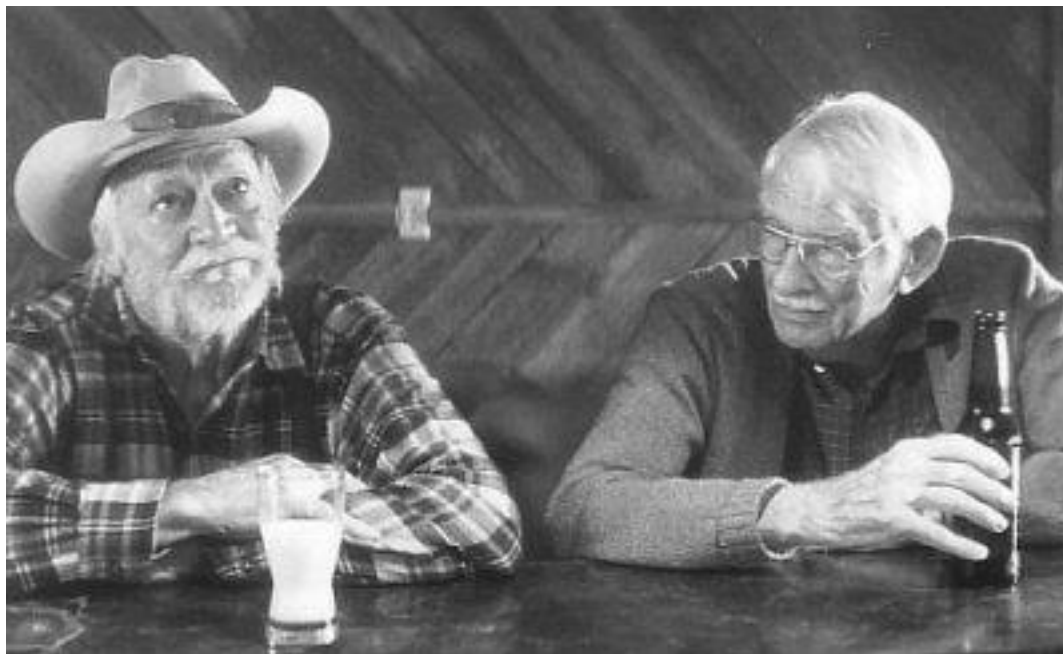

Vi kan også overveje andre tolkninger. Jeg mener, at man også kan betragte "The Straight Story" som en moderne, selvkritisk form for Americana. Bare ét eksempel: Man er ikke i tvivl om, at familie og familiesammenhold stadig er et højt besunget ideal i USA, men det holder tydeligvis ikke særlig gloriøst i det virkelige liv. I det hele taget præsenterer filmen diskret på det nærmeste et katalog over menneskelig elendighed og ufuldkommenhed, dog ikke som noget særligt amerikansk, men universelt: Kærlighedens forgængelighed, krig, vore evindelige skyldfølelser, vor mislykkethed, forsømte muligheder, osv. I kanten af såvel hovedpersonens historie som i bipersonernes historier oplever vi eksempler på denne ganske almindelige menneskelige mislykkethed.

Den protestantiske kristne vil sige, at forsoningen og tilgivelsen ikke er noget, der ligger for enden af en lang rejse, men ligger der som en daglig opgave, og protestanten vil tilføje, at hvor vanskelig denne daglige opgave end er, skal vi ikke lade os traumatisere af vanskeligheden, men se lyset og håbet til at udføre den daglige opgave i det forhold, at Gud allerede har mødt os og er gået forud for os – nemlig i skikkelse af Guds søn, Jesus Kristus, der blev et menneske som du og jeg. Stærkt forenklet: Hvis vi synes, filmen betoner det store lys for enden af vejen, er det en katolsk tendens. Hvis vi synes, filmen betoner kombinationen af menneskelig ufuldkommenhed og menneskelig stædighed, er det en god protestantisk tendens.

Hvorom alting er: Historien om Alvin Straight bygger på en virkelig hændelse. Vi kender dette udtryk fra mange film, og det skal vel sagtens på én eller anden måde overbevise os om, at denne

historie er særlig interessant og væsentlig. Men efter min mening afgøres det på en anden måde, om en film er væsentlig og vedkommende, nemlig ved selve dens fortællemåde, skuespil, musik osv.. Det er også gennem det, vi rent faktisk ser og oplever, at vi får grundlaget for en mere eller mindre sofistikeret tolkning af personerne og handlingen. Om filmen tenderer mod den katolske eller den protestantiske form for kristendom, om overhovedet noget kristent, er op til vor tolkning. Under alle omstændigheder undgår man næppe at blive betaget af denne film – ikke mindst takket være dens stoiske hovedperson og dens tørre humor.

Spørgsmål til overvejelse og drøftelse

Hvordan skildrer filmen Alvin Straights forhold til hans egen familie?

Hvad sker der mellem Alvin Straight og de mennesker, han møder på rejsen?

Hvordan tolker du filmens slutning?

Filmfakta

USA 1999 – Instr.: David Lynch – Manus: John Roach og Mary Sweeney – Længde: 112 min., farver – Medv.: Richard Farnsworth (Alvin Straight), Sissy Spacek (Rosie Straight), Harry Dean Stanton (Lyle Straight), Jack Walsh (Apple), Gil Pearson (buschauffør), Everett McGill (John Deere), James Cada (Danny Riordan), John Farley (Thorvald Olsen) og John Lordan (præst).

Filmen er i skrivende stund ikke tilgængelig på DVD i Danmark, men er udgivet i Tyskland af Senator Home Entertainment; man kan i denne udgave vælge engelsk tale og få tyske undertekster.